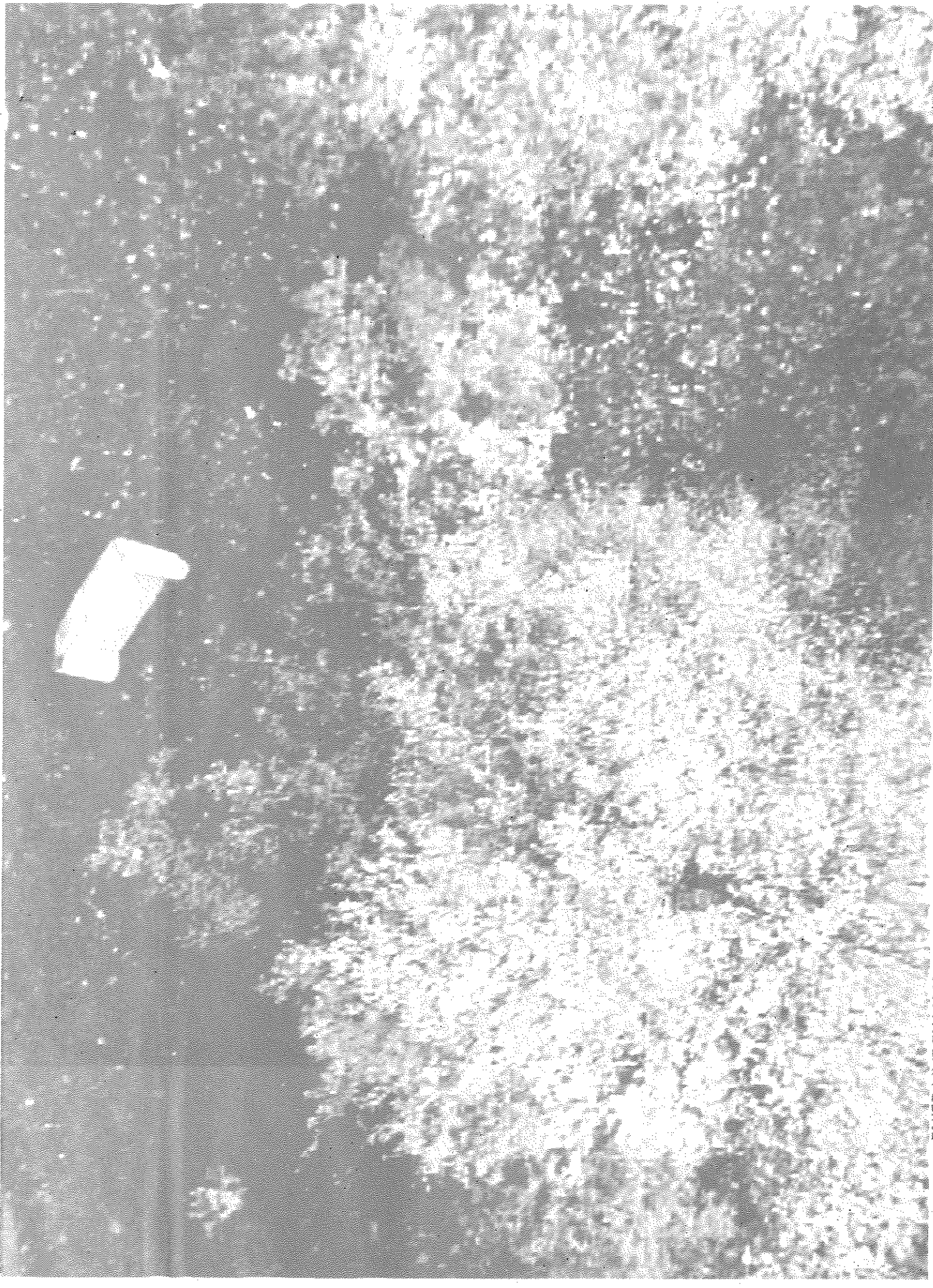

2 DECEMBER 2005 – 22 JANUARY 2006

THE GRAVITY IN ART
CURATED BY THEO TEGELAERS

DE APPEL
NIEUWE SPIEGELSTRAAT 10
1017 DE AMSTERDAM
THE NETHERLANDS
OPEN:
TUESDAY – SUNDAY
11AM – 6PM
WWW.DEAPPEL.NL

Een korte geschiedenis van de
zwaartekracht in de beeldende kunst

Door Theo Tegelaers

De mens is altijd en op alle gebieden bezig met grenzen verleggen. We willen alsmaar verder, sneller. Altijd proberen we de ruimte waarin we leven te vergroten, op te rekken om tot het oneindige te reiken. Maar door de zwaartekracht is de leefruimte van de mens beperkt tot zijn horizon. De problematisering van deze natuurkracht roept fundamentele vragen op: wat we met de geest wel zouden willen wordt door het lichaam ingeperkt. Ons lichaam stelt de maat en houdt de boel in evenwicht. En zorgt ervoor dat we niet tegelijkertijd met z'n allen deze aarde verlaten.

De tentoonstelling *The Gravity in Art* is een korte geschiedenis van zwaartekracht in de kunst. Onderzoek voor deze tentoonstelling heeft een enorme rijkdom aan werken opgeleverd van kunstenaars die het fenomeen zwaartekracht niet uit de weg zijn gegaan. Zwaartekracht trekt een rode draad door de kunstgeschiedenis. Het lijkt iets waar kunstenaars zich in een vroeg stadium van hun kunstenaarschap toe moeten zien te verhouden. Wat betreft deze tentoonstelling is de foto van Yves Klein *Leap into the Void* (1960), waarbij Klein uit een raam van een appartement duikt, het beginpunt.

Uit de jaren zestig tonen we de gedocumenteerde performances van o.a. Bruce Nauman, Vito Acconci en Chris Burden. Zij stellen de proef op de existentialistische som. De performances tonen de mens als gevangene van zijn eigen lichaam. Pogingen hieraan te ontsnappen worden teniet gedaan. De zwaartekracht is ontegenzegglijk en onbarmhartig. Het enige wat overblijft is blijven herhalen en proberen.

In het werk uit de late jaren zestig en begin jaren zeventig van Keith Arnatt en Gino De Dominicis spreekt een soms macabere humor.

De Dominicis laat het onvermogen van de mens zien om te reiken tot het hogere en het oneindige. Ook de films van Bas Jan Ader hebben iets humoristisch en doen je denken aan de stromende films van Buster Keaton. De emotieloosheid waarmee hij ondergaat wat onherroepelijk gebeuren zal, zorgt ervoor dat je vooraf al begint te grijzen. Tegelijkertijd zit er in dat werk een ernst die duidelijk maakt dat het Ader om nog iets anders te doen was - hij onderzocht de mogelijkheid om te verdwijnen. De wens om even geen deel uit te maken van het wereldse bestaan dat in een ijzeren greep verkeert van de zwaartekracht. Ader zocht naar een andere transcendentale relatie tot het universum.

Het verdwijnpunt en het verdwijnen als zodanig komt in de kunst vaak voor in combinatie met het gebruik van zwaartekracht.

De uiteenzetting met deze natuurkracht blijft een uitdaging en bron van inspiratie. Pipilotti Rist brengt met haar valfilms bovenal het falen tot uitdrukking. Kunst, zo lijkt zij te zeggen, toont ons een gesublimeerd beeld van de werkelijkheid maar blijft altijd deel uitmaken van die werkelijkheid waaraan ze niet kan ontsnappen. In die zin is iedere poging om een kunstwerk te maken gedoemd een mislukking te zijn en zegt het niet meer dan dat het onmogelijk is om een uiterm kunstwerk te maken. Dit is ook de kern van Tere Recarens voorbereidingen voor de uitieme sprong.

Dat maakt het overigens niet minder interessant om het te proberen. Markus Schulers *Zieht sich an* (2000) en de korte films van Roman Signer tonen dit op meesterlijke wijze aan. Aernout Mik, Fiona Tan en Erik Wesselo nemen meer afstand als kunstenaar. Zij zetten het heel bewust in als medium om een effect

te bereiken. Daarbij richten ze zich direct tot de toeschouwer. Niet de kunstenaar alleen maar ook het publiek zal de zwaartekracht fysiek ondergaan.

De foto's van Sam Taylor-Wood en Oleg Kulik gaan daar nog een stapje verder in. Zij maken van zwaartekracht kunst. Hun werken zijn bijna heroïsch en tonen de overwinning op de zwaartekracht zonder te onthullen hoe ze er bij kwamen.

Het werk van de jongste generatie kunstenaars zoals Johanna Billing en Slater Bradley is daarentegen verhalenlender. Zij richten hun camera op het subject en laten het verhaal zichzelf vertellen. Hierdoor zijn ze als kunstenaar zelf minder aanwezig en staan ze meer in een dialoog met de kijker. De positie van kunstenaar en publiek is gelijkwaardiger en het kunstwerk komt door middel van de kijker tot stand.

Het blijkt dat zwaartekracht een uitstekende leidraad is om de ontwikkelingen in de kunst te volgen. Vooral in de rol van de kunstenaar binnen de kunst en in relatie tot de beschouwer zien we dat er grote veranderingen zijn opgetreden. Dit toont dat zwaartekracht een elkpunt blijft aan de hand waarvan kunstenaars hun positie ten opzichte van de wereld om hen heen bepalen.

2 DECEMBER 2005 – 22 JANUARY 2006

THE GRAVITY IN ART
CURATED BY THEO TEGELAERS

DE APPEL
NIEUWE SPIEGELSTRAAT 10
1017 DE AMSTERDAM
THE NETHERLANDS
OPEN:
TUESDAY – SUNDAY
11AM – 6PM
WWW.DEAPPEL.NL

Sofa stils, Amsterdam, 2004

A short history of gravity in art

By Theo Tegelaeers

Man is constantly and in all areas occupied with shifting boundaries. We always want to go further, faster. We're always trying to increase the space we live in, to stretch it to the point of infinity. But man's room for living is limited to his horizon because of gravity. The issue of this force of nature raises fundamental questions: what the mind desires is curtailed by the body. Our body sets the measure and keeps everything in balance. And ensures that we don't leave this earth all at the same time.

The research undertaken for *The Gravity in Art* resulted in an enormous wealth of works by artists who have not avoided the phenomenon of gravity. Gravity is a leitmotif that can be traced throughout art history. It seems to be something that artists have often had to relate to at an early stage in their careers. As far as this exhibition goes, the photo of Yves Klein's *Leap into the Void* (1960), with Klein diving out of a window of an apartment building, is the starting point.

From the Sixties we are showing documentation of performances by such artists as Bruce Nauman, Vito Acconci and Chris Burden, who test their existential mettle. These performances reveal man as the prisoner of his own body. Attempts to escape from this are nullified. Gravity is indisputable and merciless. The only thing left is to keep trying repeatedly. Work from the late Sixties and early Seventies by Keith Arnatt and Gino De Dominicis expresses a sometimes macabre humour. De Dominicis shows man's inability to reach to higher things and to the infinite.

The films by Bas Jan Ader also have something humorous and remind the silent films of Buster Keaton.

The lack of emotion with which he undergoes what will irrevocably happen ensures that you already start smiling in advance. At the same time, there is a seriousness in the work that makes it clear that Ader was after something else – he was investigating the possibilities of disappearing. This would only be possible if he could at least for one moment escape from the iron grip of gravity. Ader was searching for a different, transcendental relation to the universe. The vanishing point and disappearing as such often occur in art in combination with the use of gravity.

To take this natural force into account remains a challenge and a source of inspiration. Pipilotti Rist's fall films express failure more than anything else. Art, she seems to be saying, shows us a sublimated image of reality but is at the same time part of that reality. In this sense, every attempt at making a work of art is doomed to failure and merely expresses the fact that it is impossible to make an ultimate work of art. This is also the essence of Tere Recarens preparations for the ultimate leap.

But that does not make it any less interesting to try. Markus Schuler's *Zieht sich an* (2000) and Roman Signer's short films demonstrate this in a masterly way.

Aernout Mik, Fiona Tan and Erik Wesselo take more distance as artists, consciously deploying gravity as a medium in order to achieve an effect. They address themselves directly to the spectator. Not just the artist but the audience as well will physically experience gravity.

The photographs by Sam Taylor-Wood and Oleg Kuilk go a step further. They make gravitational art. Their works are almost heroic

and show gravity being conquered but without revealing how they managed it.

On the other hand the work of the youngest generation of artists, such as Johanna Billing and Slater Bradley, is more narrative. They point the camera at the subject and let the story tell itself. This means that they are less present as artists and more involved in a dialogue with the viewer. The position of artist and audience is more equivalent and the work of art comes into being by means of the viewer.

Gravity, it seems, is an excellent theme for following developments in art. We see that great changes have occurred, particularly in terms of the role of the artist within art and in relation to the viewer. This suggests that gravity continues to be a standard against which artists determine their position as regards the world around them.

2 DECEMBER 20

THE GRAVITY IN CURATED BY TH IN ASSOCIATION

OPENING 1 DEC

Vallen is het heelal begrijpen

Door Martijn van Calmthout

Isaac Newton wist het ook niet precies, wat zwaartekracht is. Hij kon exact uitrekenen hoe massa's elkaar aantrekken: harder naarmate ze zwaarder zijn, en zwaker naarmate ze verder van elkaar zijn. De wiskundige formule waarin hij dat pakweg driehonderd jaar geleden uitdrukte, maakte van hem de eerste echte natuurkundige. Volgens velen de grootste. Maar over de vraag wat die zwaartekracht precies is, was hij kort. Weet ik veel, ik veronderstel niks. Hypotheses non fingur. Dat de zwaartekracht zich in een formule liet vangen, was hem al mooi genoeg.

Toch blijft het een voor de hand liggende vraag: wat is zwaartekracht? Al was het maar omdat de zwaartekracht eigenlijk de enige kracht is waarvan we voortdurend beseffen dat-ie er is. Volgens de moderne natuurkunde bestaan er vier krachten in het universum. Een kracht die met elektriciteit en magnetisme samenhangt. Twee krachten die de atomen beheersen. En de zwaartekracht, die hele planeten in zijn greep houdt.

Dat klinkt indrukwekkend, maar de zwaartekracht is wel de zwakste kracht die we kennen. De steen die wordt losgelaten, valt sneller en sneller. Maar als hij de grond raakt is het meteen afgelopen. De elektro-magnetische krachten van de bodem houden hem abrupt tegen. Ze compenseren daarna met gemak het gewicht waarmee de steen op de grond drukt. De steen ligt stil.

Het is vooral dat krachterspel van de stil-liggende steen dat we in het dagelijkse leven het meeste associëren met de zwaartekracht. We voelen hoe we in onze stoel worden gedrukt, terwijl we zitten. Voelen hoe de boodschappen aan onze armen trekken. En we weten: dat is de aarde, die daar trekt. De hele aarde. Als we een sprongetje maken, haalt ze ons meteen weer terug.

Hoe hard de aarde trekt, ligt maar aan één ding. De massa, in kilogrammen. Kilogrammen waarvan, doet er niet toe. Aan een kilo veren wordt even hard getrokken als aan een kilo lood. Ze wegen hetzelfde, een kilogram. Ze drukken met dezelfde kracht op een weegschaal. Met één Newton, zeggen de natuurkundigen.

Er wordt dus getrokken. Maar hoe gaat dat trekken eigenlijk? Er staat geen strakgespannen touw tussen de maan en de aarde. En toch trekt de aarde zijn satelliet zodanig dat die in zijn baan blijft. Er zijn geen stevige elastieken die ons aan onze stoel kluisteren, geen stevige banden die de springer tegenhouden. En toch voelt het wel zo. Wat trekt er dan?

Het heeft tot het begin van de vorige eeuw geduurd voor de wetenschap daarop een antwoord vond. Het antwoord kwam van een 28-jarige kantoorclerk op het Zwitserse octrooibureau in Bern. Albert Einstein was zijn naam. Hij bedacht, alleen door na te denken,

wat zwaartekracht in feite is. Zijn antwoord is moeilijk echt goed te bevatten. De zwaartekracht, zei Einstein na een uitputtende mathematische speurtocht tussen 1907 en 1915, is wat we voelen van de kromming van de ruimte en tijd waaruit het heelal is opgetrokken.

Het begon met een val. In 1905 had Einstein in zijn eentje de relativiteitstheorie bedacht. Die theorie beschrijft hoe ruimte en tijd samenhangen met maar één doel: dat de snelheid van een lichtstraal voor alle waarnemers dezelfde is, of die waarnemers nou zo snel mogelijk meehollen, of stil blijven staan. Einstein rekende voor dat in dat geval bewegende meelatten korter zijn dan stilstaande. En dat bewegende klokken langzamer lopen dan stilstaande.

In 1907 begin die theorie net een beetje naam te maken en mocht Einstein in het jaarboek van de Duitse Ingenieursvereniging er een overzichtsartikel over schrijven. Maar hij was ontveend. Zijn theorie gold eigenlijk alleen maar voor waarnemers met onveranderlijke snelheid, die elk van zichzelf konden beweren dat ze stilstonden, en dat de rest om hen heen bewoog. Terwijl in de echte natuurkunde vooral versnellingen de hoofdrol hebben. Krachten versnellen objecten. Als we optrekken met de auto, worden we met onze rug in de stoel gedrukt.

Einstein ging in gedachten verzonken naar zijn werk op het patentbureau en zat peinzend aan zijn bureau, mechanisch zijn werk afhandelend. Kon zijn relativiteitstheorie ook gelden voor versnellingen?

Het was op een van die ochtenden van november 1907 dat hij zich iets eenvoudigs realiseerde: iemand die valt voelt geen zwaartekracht. Zo'n waarnemer kan dus beweren dat hij stilstaat, zweeft, net als de waarnemers in de theorie van 1905. Dus moest die in principe ook voor versnelde waarnemers kunnen gelden. Op voorwaarde dat de uitgebreide theorie ook iets over de zwaartekracht zegt. De gelukkigste gedachte van zijn leven, noemde Einstein de ingeving later.

En Einstein dacht verder. Als een vallende man geen zwaartekracht voelt, kan een versnelling dan voelen als zwaartekracht? Hij stelde zich een doos voor. Een doos die op aarde staat. In de doos zit een man. Hij voelt de zwaartekracht. Als hij zijn sleutels naast zich loslaat, vallen ze naar beneden. Door de zwaartekracht.

Tweede gedachtenexperiment. Nu zweeft de doos in de lege ruimte, ver van alle planeten. Aan de bovenkant zit een touw. Aan dat touw wordt zodanig getrokken in dat de doos versneld omhoog beweegt. De man in de doos voelt een kracht, naar beneden, een kracht die niet anders voelt dan de zwaartekracht. Als hij zijn sleutelbos weer loslaat, valt die op identiekwijze naar de grond. Met een versnelde beweging.

Volgens Einstein zijn beide situaties niet van elkaar te onderscheiden. Zwaartekracht en versnelling leiden tot dezelfde waarnemingen en gewaarwordingen. De massa waaraan de zwaartekracht trekt, is per definitie de massa die zich verzet tegen versnellingen. Natuurkundigen hadden zich al eeuwen afgevraagd waarom die twee toch zo keurig identiek konden zijn. Einstein wist eindelijk waarom: omdat het om dezelfde situatie gaat, alleen op een andere manier beschreven.

Maar wat is dan die zwaartekracht? Stel dat er licht naar binnen valt door een gaaije in de wand van de doos die door de lege ruimte omhoog wordt getrokken. Terwijl het licht naar de tegenovergelegen wand flitst, gaat de doos iets omhoog. Het lichtvlekje op de wand komt dus iets lager uit dan het gaaije zit. Voor de man in de doos wordt het licht een beetje naar beneden getrokken.

Maar de man weet niet wat er met de doos gebeurt. Misschien wordt hij versneld omhoog getrokken. Misschien staat hij in de zwaartekracht van de aarde, stil. Dus is er maar één conclusie mogelijk: zwaartekracht trekt de banen van het licht ook krom. En omdat banen van het licht als het ware het ruitjespapier vormen waarop de werkelijkheid van het heelal wordt geprojecteerd, trekt zwaartekracht het heelal zelf dus krom.

Na jaren rekenen en eindeloos proberen vond Einstein in 1915 een manier om dat met formules te zeggen. Het was oorlog. Niemand buiten Duitsland luisterde. Maar waar het in woorden op neerkwam, is eenvoudig en onvoorstelbaar tegelijk. "Massa's, zei Einstein, oefenen een invloed op hun omgeving uit doordat ze de ruimte en de tijd om hen heen kromtrekken."

Het is een beetje als een bowlingbal die op een matras wordt gelegd. De bal drukt het matras in, er ontstaat een glooiing. Wie probeert een knikker vlak langs de bowlingbal te rollen, zal zien dat die knikker door de kromming van het matras geen rechte baan aflegt, maar wordt afgebogen in de richting van de bal.

Vergeet het matras, en wat een waarnemer ziet is een knikker die door de bowlingbal wordt aangetrokken. Hij wordt immers uit zijn rechte baan getrokken.

Zwaartekracht is een vervorming van het spul waaruit het hele heelal is opgetrokken, de vervorming van ruimte en tijd. Op zich is die vervorming te subtiel om rechtstreeks waar te nemen. Maar hij is overduidelijk in de natuurlijke neiging tot vallen en wegen van alles om ons heen.

Martijn van Calmthout is chef wetenschap van de Volkskrant

2 DECEMBER 20

THE GRAVITY IN CURATED BY TH IN ASSOCIATION

OPENING 1 DEC

Sofa Stils, Amsterdam, 2004

To fall is to understand the universe

By Martijn van Calmthout

Isaac Newton didn't know what exactly what gravity is either. He could precisely calculate how masses attracted each other: more forcefully the heavier they are and more weakly the further apart they are. The mathematical formula in which he expressed it about three hundred years ago made him one of the first real physicists. Many would say the greatest. But he had little to say about what gravity actually is. I've no idea, I presume nothing. Hypotheses non fingit: it was enough for him that gravity could be expressed in a formula.

All the same, it remains an obvious question: what is gravity? If only because gravity is in fact the only force we are continuously aware of. Modern physics tells us that there are four forces in the universe. One force that has to do with electricity and magnetism. Two forces that control atoms. And gravity, which had entire planets in its grasp.

That may sound impressive, but gravity is the weakest force we know. If a stone is dropped it falls faster and faster. But when it hits the ground that force is immediately spent. The electromagnetic forces of the ground stop it abruptly, easily compensating for the weight pressing the stone onto the ground. The stone is at a standstill.

The interplay of forces of the motionless stone is what we ordinarily associate the most with gravity. We feel how we are pressed into the chair we are sitting on. We feel the shopping bags pulling on our arms. And we know that what is doing the pulling is the earth. The whole earth. When we jump it pulls us back immediately.

How hard the earth pulls depends on just one thing: mass, measured in kilograms. Kilograms of what, doesn't matter. A kilo of feathers is pulled as hard as a kilo of lead. They weigh the same, one kilo. They exert the same pressure on the scales. One Newton of pressure, say the physicists.

So there is a pull. But how does it actually work? There's no rope stretched between the moon and the earth. And yet the earth pulls its satellite in such a way that it remains in its orbit. There are no hefty rubber bands confining us to our chair, no sturdy ropes holding back the jumper. And yet that's how it feels. So what is exerting the pull?

It was not until the beginning of the twentieth century that science found an answer to this. The answer came from a 28 year old office clerk working in the Swiss Patents Office in Bern. His name was Albert Einstein. He worked out, just by thinking about it, what gravity actually is. His answer, however, is difficult to really comprehend. Gravity, said Einstein after an exhaustive mathematical quest between 1907 and 1915, is what we feel of the curving of the space and time that constitutes the universe.

It began with a fall. Einstein had thought up the theory of relativity on his own in 1905. This theory describes how space and time conspire with just one aim: that the speed of light is the same for all observers, whether they race along with it as fast as they can or remain immobile. Einstein calculated that in that case moving measuring rods are shorter than motionless ones. And that moving clocks run slower than immobile ones.

In 1907 the theory of relativity began to make a bit of a name for itself and Einstein was allowed to write a paper about it for the German physicists association annual. But he was dissatisfied. His theory actually applied only to observers whose velocity is constant and each of whom could maintain that they were motionless and that the rest were moving around them. Whereas in real physics the main thing is acceleration. Forces accelerate objects. When we accelerate in the car, our back is pressed against the seat.

Sunk in thought, Einstein went to his job at the Patent Office and sat at his desk pondering, dealing mechanically with his work. Could his relativity theory also apply to acceleration?

One morning in November 1907 he realised something simple: someone falling experiences zero gravity. Such an observer can therefore maintain that he is inertial, floating, just like the observers in the 1905 theory. In principle, therefore, the same had to apply to accelerated observers. On the condition that the extended theory also has something to say about gravity. Einstein later called this intuition the most fortunate thought of his life.

Einstein thought further. If a falling man experiences no gravity, can acceleration then be experienced as gravity? He imagined a box. A box standing on earth. In the box is a man. He experiences gravity. If he drops his keys they fall down. Because of gravity.

Second thought experiment. Now the box is floating in empty space, far away from all the planets. At the top there's a rope. The rope is pulled, causing the box to rise quickly. The man in the box feels a downward force, a force that feels no different from gravity. If he drops his keys again they fall to the ground in completely the same way. With an accelerated movement.

According to Einstein, the two situations are indistinguishable. Gravity and acceleration lead to the same observations and sensations. The mass pulled at by gravity is by definition the mass that resists acceleration. For centuries physicists had wondered why the two could be so identical. Einstein finally realised why: it was because it is a matter of the same situation, just differently described.

But what is this gravity, then? Imagine that there is light coming into the box through

a hole in its wall and that the box is pulled upwards through empty space. While the light shines onto the opposite wall, the box rises a little. The spot of light on the wall thus appears a bit lower than where the hole is. The man in the box sees the light pulled slightly downwards. But the man does not know what is happening with the box. Perhaps he is being pulled up faster. Perhaps he is subject to the earth's gravity, motionless. Therefore only one conclusion is possible: gravity also causes the beam of light to curve. And since paths of light form as it were the squared paper onto which the reality of the universe is projected, gravity therefore warps the universe itself.

In 1915, after years of calculating and endless trials, Einstein found a way of expressing this in a formula. It was wartime. Nobody outside Germany was listening. But what it came down to in words is at once simple and unimaginable. "Mass, said Einstein, exerts a pressure on its surroundings because it warps the space-time continuum around it."

It's a bit like a bowling ball laid upon a mattress. The ball pushes into the mattress, creating a dent. If you try to roll a marble just past the bowling ball you'll find that because of the curve of the mattress the marble does not go in a straight line, but deviates in the direction of the ball. It is pulled away from its straight path.

Gravity is a deformation of the matter that constitutes the universe as a whole, a deformation of space and time. In itself this deformation is too subtle to be perceived directly. But it is clearly present in the natural tendency of everything around us to fall and to be weighable.

Martijn van Calmthout is head of science for de Volkskrant.

2 DECEMBER 2005 – 22 JANUARY 2006

THE GRAVITY CURATED BY IN ASSOCIATION

OPENING 1

Will Holder, *Broken Fall (temporal)*, Amsterdamse Bos, The Netherlands, 2004

Zwaartekrachtkunst

Door Rene Daalder

Op het moment dat ik dit schrijf ben ik bezig met de voltooiing van een filmdocumentaire over het leven en werk van Bas Jan Ader, dertig jaar nadat hij op zee verdween.

In het verleden heb ik binnen mijn verschillende projecten gewerkt met simulaties van de natuurlijke wereld, die uiteindelijk zouden leiden tot de computeranimatiefilms en blockbusters vol 'special effects' van vandaag. In die tijd hebben software ontwikkelaars algoritmen gevonden om het gedrag van levenschte versijnselen, van rimpelend water en opvliegende zwermen vogels tot het menselijk lichaam in beweging na te bootsen. Maar de parallelle wereld in de computer viel pas op z'n plek toen de programmeurs een manier vonden om zwaartekracht te simuleren en de simulatie net zo lang bij te stellen tot hij overeenkwam met deze zwakste natuurkracht die, zoals blijkt uit recente studies, onze planeet misschien geleend heeft van een ander sterrenstelsel.

Het kleine oeuvre dat Bas Jan Ader na heeft gelaten is een complex mengsel van ironie, romantiek en fysieke uitdaging, met vaak zwaartekracht als motief. Zijn bekendste werk bestaat uit een serie val-films waarin je ziet hoe hij uit een boom valt en van het dak van zijn huis in Claremont in Californië of met zijn fiets een gracht in Amsterdam inrijdt. Het werk wordt over het algemeen beschouwd als een reeks absurdistische blunders of defaitistische variaties op het thema vallen is falen, maar zoals blijkt, werkte Bas Jan vanuit een veel grotere agenda die gevormd was door zijn bestudering van filosofen als Kant en Wittgenstein en sommige van de kunstenaars naar wie hij verwijst in zijn werk, zoals de negentiende-eeuwse romantische schilder Casper David Friedrich en de metafysische modernist Piet Mondriaan, die zich allebei erg bezighielden met wat er ligt buiten de 'buitenste schil van de materie.' Zwaartekracht herinnert ons sterker dan andere natuurkrachten voortdurend aan het feit dat er meer in de wereld is dan je op het eerste gezicht ziet, en dat elk aspect van ons leven erdoor beïnvloed wordt. Dat is de uitdaging die we aangaan als we onze eerste stapjes zetten en we worden erdoor geveeld als ons leven tot een eind komt. In de onzichtbare macht ervan voelen sommige mensen misschien de hand van God of het organiserend principe van

het heelal, of ook wel, zoals Bas Jans moeder het verwoordt in een autobiografie die ze schreef toen Bas Jan twee was, als de kracht die "ons aan de aarde gebonden houdt en zorgt dat we niet verdwijnen in de kosmos."

Voor een kind is het ongelofelijk traumatisch om te ouders te zien vallen omdat dat de kwetsbaarheid van iemand waar je leven van afhangt zo plastisch demonstreert. Zo zijn we ook geschokt als we voor het eerst te horen krijgen dat een vogel met een gebroken vleugel of een paard met een gebroken been beter dood kan zijn omdat ze zich niet meer kunnen verzetten tegen de zwaartekracht. Toch kunnen we het niet laten om te lachen om komieken die treurige flaters slaan, en we genieten van geplette tekenfilmfiguren die onmiddellijk herstellen van de gruwelijkste ongelukken met zwaartekracht. We hebben ontzag voor acrobaten en dansers die door de zwaartekracht te tarten ons heel even het wankele evenwicht van ons eigen leven, waar overal voorbeelden van loeren, laten vergeten.

Ik herinner me hoe een Nederlandse choreograaf, Koert Stuyft, de stoeptegels voor het Stedelijk Museum in Amsterdam op onzichtbaar schuimrubber legde. Dat gaf een raar wiebelig gevoel voor de nietvermoedende voetgangers die plotseling werden geconfronteerd met een verontsurstend verlies van evenwicht. De eerste reactie van de meeste voorbijgangers was hun schrik te verbergen voor de mensen om hen heen, omdat ze kennelijk geloofden dat hun verstoorde gevoel van de werkelijkheid psychologisch was in plaats van fysiek.

Sinds de jaren zestig hebben zoveel kunstenaars vergelijkbare gebieden verkend dat we inmiddels wel kunnen spreken van zwaartekrachtkunst als tijdloos subgenre.

De lijst van werken die in deze categorie passen varieert van *The Painter Hurls Himself Into the Void* (1960) van Yves Klein en het flauwalleen in de video *Pipilotti's Mistakes [Absolution]* uit 1988 van Pipilotti Rist tot Marco Schuurs hilarische windtunnel slapstick in *Schuler Getting Dressed* (2000), om nog maar te zwijgen van alle geweldige films daartussenin. De lijst van door zwaartekracht gemotiveerde films is zelfs zo lang dat we deze elementaire natuurkracht heel goed kunnen beschouwen als een op zichzelf staand medium dat nu meer dan ooit heftig verkend wordt.

Extreme sporten, acrobatisch ballet, bungee jumpen, skydiven, Jackass, het zijn allemaal manieren waarop de mens een kracht uitdaagt die veel groter is dan wijzelf en die ons op de rand van een dodelijke afgrond brengt maar ons tegelijkertijd de kick geeft dat we leven.

Tegenwoordig zijn veel van onze activiteiten verschromen naar het zwaartekrachtloze digitale domein. In een videogame zijn alle obstakels virtueel. In films wordt gefotografeerde werkelijkheid vervangen door de gewichtloze pixels van 'foto-echte' computerbeelden. Fysieke arbeid wordt, voorzover niet uitbesteed aan derdewereldlanden, in steeds grotere mate uitgevoerd door robotsystemen. Alle drie miljard cijfers van ons DNA kunnen opgeslagen worden op maar drie CD's, en de complexiteit van wereldformaat, het internet, is in complexiteit vergelijkbaar met de menselijke hersens, terwijl hij om de paar jaar in grootte verdubbelt.

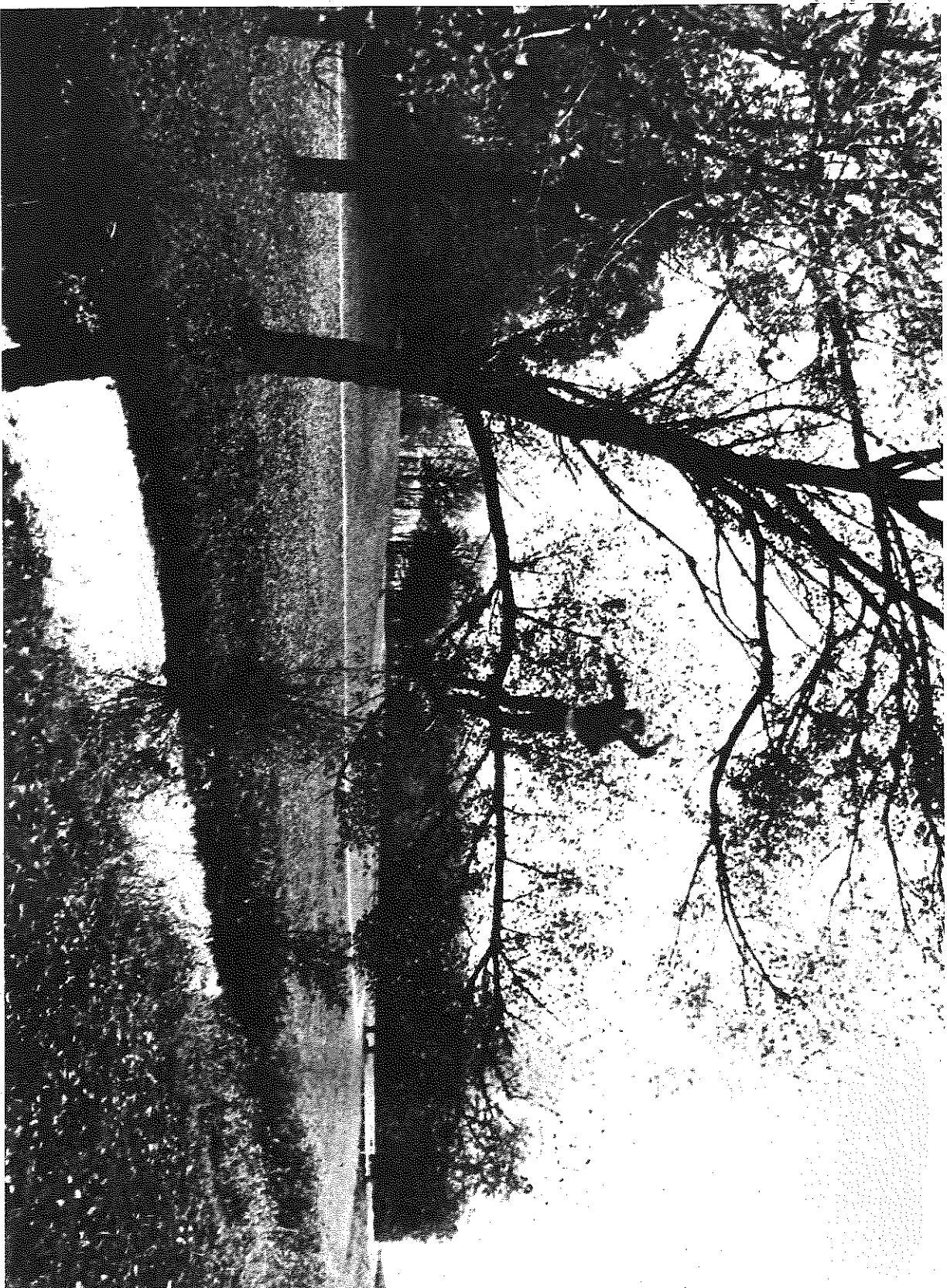
Naarmate we ons meer terugtrekken uit de fysieke wereld wordt het steeds belangrijker om de zwaartekracht, zoals de moeder van Bas Jan deed, te beschouwen als een anker dat ons aan deze planeet bindt, of ook wel als een noodzakelijk tegengif tegen de manier waarop we ons collectief terugtrekken in cyberspace.

Tegen deze achtergrond kan het ons ook helpen de golt van herkenning te begrijpen die Bas Jan Ader onlangs van de vergeetelheid heeft gered. Toen hij de oceaan opging in het kleinste bootje dat ooit de Atlantische Oceaan zou oversteken in een project dat heette *Op zoek naar het wonderbaarlijke*, had hij als reislectuur bij zich Hegels *Fenomenologie van de geest* waarin de Duitse filosoof stelt dat de werkelijkheid beschouwd moet worden als een Groot Brein dat probeert zichzelf te begrijpen. In Hegeliaanse zin was Bas Jans laatste reis niet zozeer een artistieke interventie als wel een poging om deel te nemen aan de waarheid. In een tijd dat technologische vernieuwingen als gps het steeds moeilijker maken om gewoon weg te varen en op zee te verdwalen moeten we wel hunkeren naar dergelijke ontspanningen uit ons steeds sterker bemiddelde bestaan door terug te keren naar de basisprincipes van de fysieke wereld, en meer in het bijzonder, de zwaartekracht.

2 DECEMBER 2005 – 22 JANUARY 2006

DE APPEL
NIEUWE SPIEGELSTRAAT 10
1017 DE AMSTERDAM
THE NETHERLANDS

THE GRAVITY
CURATED BY
IN ASSOCIATION
OPENING 1

Bas Jan Ader, *Broken Fall (organic)*, Amsterdamse Bos, The Netherlands, 1971

GRAVITY ART

By Rene Daalder

As I'm writing this, I'm in the process of completing a feature length documentary about the life and work of Bas Jan Ader, 30 years after he disappeared at sea.

Over the years I worked on many simulations of the natural world, which would lead to today's computer animation movies and special effects-laden blockbusters. At the time, software developers invented the algorithms to replicate the behavior of real life phenomena from rippling water and flocking birds to the human body in motion. But the parallel world in the computer would only end up falling into place after the programmers figured out a way to simulate gravity and delicately fine-tune it until it would match this weakest among the forces of nature which, as recent studies show, our planet may be borrowing from another galaxy.

The small oeuvre Bas Jan Ader left behind is a complex mixture of irony, romanticism and physical challenges, often employing gravity as a motivating force. His best-known work consists of a series of fall films in which he can be seen falling from a tree, from the roof of his house in Claremont, California or riding his bicycle into a canal in Amsterdam. The work is generally seen as a series of absurdist pratfalls or defeatist variations on the theme that falling is failing, but as it turns out Bas Jan had a much larger agenda on his mind that was informed by his studies of philosophers like Kant and Wittgenstein as well as some of the artists he references in his work, like the 19th Century romantic painter Casper David Friedrich and the metaphysical Modernist Piet Mondriaan, both of whom were heavily preoccupied with what lies beyond the "outer shell of matter." Gravity, more so than any other forces of nature, is a constant reminder that there is more to this world than meets the eye, which influences every aspect of our lives. It is the challenge we meet when we make our first steps and it strikes us down when our life comes to an end. In its invisible power some people may feel the hand of God or the organizing principle of the universe, or for that matter as Bas Jan's mother puts it in an autobiography she wrote when Bas Jan was 2 years old, as the force that "keeps us bound to the Earth and prevents us from getting lost in the cosmos."

As a child it is incredibly traumatic to see a

parent taking a fall because it so graphically demonstrates the vulnerability of someone our life depends on. Likewise, we are shocked when we are first told that a bird with a broken wing or a horse with a fractured leg would be better off dead because it can no longer resist the pull of gravity. Yet at the same time we can't help laughing about comedians taking pathetic pratfalls, and we marvel at flattened cartoon characters instantly recovering from the most devastating gravitational mishaps. We are in awe of acrobats and dancers whose defiance of gravity makes us temporarily forget the delicate balance of our own lives, reminders of which are lurking everywhere.

I remember how a Dutch choreographer by the name of Koert Stuyff rigged the tiles of the sidewalk outside Amsterdam's Stedelijk Museum by mounting them on invisible foam rubber. This caused a strange wobbling sensation for the unsuspecting pedestrians who were suddenly faced with an unsettling loss of equilibrium. The instant reaction of most passersby was to hide their anxiety from those around them, apparently believing that their disturbed sense of reality was of a psychological nature rather than a physical one.

From the '60s till today so many artists have explored similar territories that by now we could speak of gravity art as a timeless subgenre.

The list of works fitting this category ranges from Yves Klein's *The Painter Hurls Himself Into the Void* (1960) and the fainting spells in Pipilotti Rist's 1988 video *Pipilotti's Mistakes* [*Absolution*] to Marco Schuler's hilarious wind tunnel slapstick in *Schuler Getting Dressed* (2000), not to mention all the other great films in between. In fact, so long is the list of gravity-driven films that we may very well look at this elemental force of nature as a medium in its own right which, today more than ever, is being explored with a vengeance. Extreme sports, acrobatic ballet, bungee jumping, skydiving, Jackass, all are acts of human defiance against a power much greater than ourselves, which puts us at the edge of mortal disaster while simultaneously providing us with the thrill of being alive.

Today many of our activities have been migrating into the gravity-less digital domain. In a video game all obstacles are virtual. In films, photographed reality is making place for the weightless pixels of 'photo-real'

computer imagery. Physical labor, if not outsourced to the third world, is done to an ever greater extent by robotic systems. The entire 3 billion digits of our DNA can be stored on just 3 CDs and the planet-sized computer that is the Internet is comparable in complexity to a human brain, while every few years doubling in size.

As we keep withdrawing from the physical world it makes more sense than ever to look at gravity, the way Bas Jan's mother did, as an anchor that keeps us bound to this planet, or for that matter as a necessary anti-dote for our collective retreat into cyberspace.

It may also help us to understand the wave of recognition that has recently been saving Bas Jan Ader from obscurity against this backdrop. When he took to the ocean in the smallest boat ever to cross the Atlantic in a project called *In Search of the Miraculous*, the book he brought along for the trip was Hegel's *Phenomenology of Spirit*, in which the German philosopher poses that reality should be thought of as a Big Mind trying to figure itself out. In a Hegelian sense, rather than an artistic intervention, Bas Jan's final voyage was an attempt to participate in the truth. In a time when technological innovations like global positioning satellites make it increasingly difficult for anyone to just sail off and get lost at sea, we cannot help but yearn for similar escapes of our increasingly mediated existence by returning to the basic principles of the physical world, and more particularly, gravity.

2 DECEMBER 2005 – 22 JANUARY 2006

THE GRAVITY IN A ST
CURATED BY TH
IN ASSOCIATION

OPENING 1 DEC

DE APPEL
NIEUWE SPIEGELSTRAAT 10
1017 DE AMSTERDAM
THE NETHERLANDS
OPEN:
TUESDAY – SUNDAY
11AM – 6PM
WWW.DEAPPEL.NL

Yves Klein 'Saut dans le vide' 1960

Artists

Vito Acconci
Bas Jan Ader

Keith Arnatt
Rosa Barba
Johanna Billing
David Blaine/Harmoni Korine
Slater Bradley
Chris Burden

Gino de Dominicis
Martin Kersels
Oleg Kulik

Friedrich Kunath
Yves Klein
Aernout Mik
Pieter Laurens Mol
Shahryar Nashat
Bruce Nauman

Tere Recarens
Pipilotti Rist
Marco Schuler
Roman Signer

Stelarc
Fiona Tan
Sam Taylor-Wood

Joel Tauber
Tsui Kuang-Yu

Marilke van Warmerdam
Erik Wesselo

Works

Step Piece, 1970
Fall (I, Los Angeles), 1970
Fall (II, Amsterdam), 1970
Broken Fall, 1971
Broken Fall (Organic), 1971
Self-Burial (Television Interference Project), 1969
Machine Vision Seekers, 2003
Where she is at, 2001
Above the Below, 2003
Female Gargoyle, 2000
Oh, Dracula, 1974
The Hard Push, 1983
Tentativo di Volo, 1969
Pink Constellation, 2001
Fragments #12, 2004
Fragments #13, 2004
Armadillo for your Show, 2003
No I don't really want to die, I only want to die in your eyes, 2004
Journal d'un seul jour, dimanche 27 novembre, 1960
Float, 1998
High-Altitude Triumph, 1977
The Regulating Line, 2005
Slow Angle Walk (Beckett Walk), 1968
Bouncing in the Corner No. 1, 1968
Bouncing in the Corner, No. 2: Upside Down, 1969
Pacing Upside Down, 1969
I was ready to jump, 1999
(Entlastungen) Pipilottis Fehler, 1988
Schuler zieht sich an, 2000
Eis, 1997
Ballon, 1988/2000
Lateral Suspension, 1978
Rock Suspension 1980
Roll I & II, 1997
Self Portrait Suspended VI, 2004
Self Portrait Suspended VII, 2004
Self Portrait Suspended VIII, 2004
Searching for the Impossible: The Flying Project, 2003
An Array of Eighteen Copper Guardians in Shao-lin, to Penetrate, the Perceptive, 2001
Voetbal, 1995
Düffels Möll, 1997

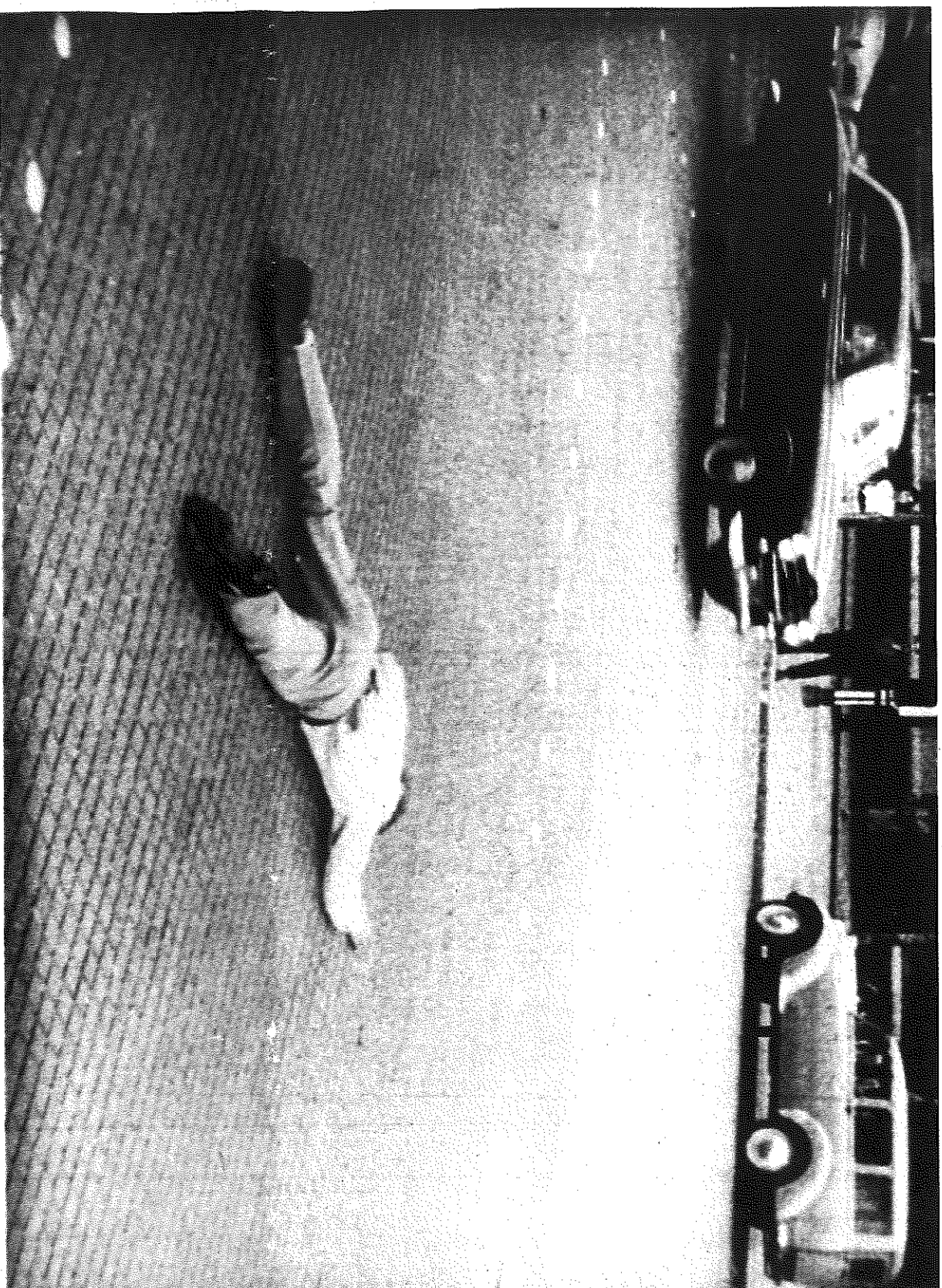
Colophon
Editor: Nicolette Enke
Translation: Michael Gibbs,
Karina van Santen
Design+Softa stills: Vela Arbutina
Printing: robstolk@
Breakdown: 6000

2 DECEMBER 2005 – 22 JANUARY 2006

THE GRAVITY IN ART
CURATED BY THEO TEGELAERS
IN ASSOCIATION WITH RENÉ DAALDER

OPENING 1 DECEMBER 6 – 8 PM

DE APPEL
NIEUWE SPIEGELSTRAAT 10
1017 DE AMSTERDAM
THE NETHERLANDS
OPEN:
TUESDAY – SUNDAY
11AM – 6PM
WWW.DEAPPEL.NL

'A bout de souffle' by Jean-Luc Godard 1959

APPEL LIS 2002 517 734V

Prior to the OPENING 5pm:
Filmscreening *He is always some-
where else* (2005) about the life
and work of Bas Jan Ader
by filmmaker René Daalder

EXTRA 6 December 8pm:
Filmscreening of *He is always
somewhere else* (2005)
and introduction
by René Daalder

EXTRA 20 December 8pm:
Filmscreening *A bout de souffle*
(1959) by Jean-Luc Godard

Reservations:
0031 (0)20 6255651 / press@deappel.nl